

Preuzeto iz časopisa Educating Children for Democracy, The Journal of International Step by Step Association, No 3, 2002.

Originalni naslov: Transforming the Role of Teaching Assistant in Slovakia

Promena uloge asistenta u nastavi u Slovačkoj

Dawn Tankersley, savetnica za nastavu, Eva Koncokova, direktorka KpK, Peter Repisky, trener, Nadacia Skola Dokoran, Slovačka

Postavljanje asistenta u nastavi, iz lokalnih zajednica, u škole je strategija zastupljena širom sveta. Oni se angažuju da bi se lakše premostile kulturološke i lingvističke razlike koje postoje između škole i marginalizovanih zajednica. Premisa koja je u osnovi ove prakse je da će uključivanje asistenata omogućiti deci iz diskriminiranih grupa da postanu akademski uspešnija. Asistenti mogu da pomognu deci u prevazilaženja razlika koje postoje u jeziku koji govore u kući i jeziku koji govore u školi. Oni mogu da budu veza između porodične kulture i obrazovnog sistema i da podstaknu roditelje da podržavaju školovanje svoje dece. Asistent je osoba koju svako u zajednici poštuje i predstavlja uzor deci kako da budu uspešni ljudi, kako u svojoj tako i u dominantnoj kulturi.

U teoriji, to je ono što bi trebalo da se desi. Međutim, stvarnost je često mnogo drugačija. U mnogim učionicama, asistente možete videti kako služe užine deci, spremaju za učenicima i nastavnicima ili kako čuvaju decu na igralištima, dok je nastavnik na pauzi.

Umesto da budu uzor učenicima, asistenti su često viđeni kao "dadilje", "sluge" ili "majke". Ono što bi trebalo da bude strategija za pružanje podrške učenicima »pod rizikom« da dostignu standarde kurikulumu, postaje sredstvo kojim se diskriminirani učenici drže u podređenom položaju. Ako je svrha asistenata da pomognu učenicima da budu uspešni u školi, onda oni moraju biti tretirani kao ravnopravni partneri u učionici. Ovaj članak se bavi studijom slučaja u Slovačkoj, gde je razvijan novi stila saradnje između učitelja i asistenata. Redefinisanjem uloge romskog asistenata kao nekog ko neposredno radi sa učiteljem i pomaže mu i ko je agens promene u svojoj zajednici u Slovačkoj je postignut porast

samopouzdanja kod romskih učenika, bolji uspeh u školi, kao i veće učešće roditelja i zajednice u školama.(NDS, 2001; Rona,S.&Lee.L.,2001.).

Background

U diskusiji o ulozi asistenata dolazi do nedoslednosti između teorije i prakse. U teoriji asistenti treba da pomažu deci da postignu bolje rezultate u školi, a u praksi su stavljeni u podređeni položaj od strane učitelja. Obrazloženje je obično to da učitelji imaju diplome, a asistenti ne.

Međutim, ne postoji veza između godina obrazovanja koje neko ima i sposobnosti da se bude dobar učitelj. U stvarnosti, svako može biti dobar učitelj. Najbolji učitelji su oni koji čine da se deca osećaju vrednom i sposobnom. Oni su ti koji su sigurni u svoju sposobnost da drugima nešto pruže - bilo da je to konkretno znanje ili razvijanje veštine...

Predavači sa učiteljskim diplomama nemaju monopol na proces podučavanja. Porodica, prijatelji, zajednica, saradnici su takođe učitelji, nečemu nas nauče na svoj način u toku života.

Ako verujemo da obrazujemo za demokratiju i pravednije društvo onda je od ključne važnosti da prestanemo da tretiramo asistente kao da je osobe koje nemaju sposobnost nizašta drugo do da pomažu učitelju.

Kamins (Cummins, 1996.) ukazuje na to da su odnosi i uloge nastavnika, učenika i zajednica refleksija «modela moći koji postoje u širem društvu». Kada članovi dominantne grupe pronađu način da se proglase za superiorne (učitelji sa diplomama), a članove podređene grupe za inferiorne (asistenti bez diplome) dolazi do "prinudnog ispoljavanja moći dominantne grupe koja je pogubna za podređenu grupu."(str.14). Model koji se nudi učenicima je osoba koja služi predstavnike vladajuće kulture. Studenti to mogu shvatiti kao da će ljudi iz njihove kulture uvek biti inferiorni u onosu na vladajuću kulturu.

Kamins (1996.) nas savetuje da izmenimo model hijerarhijskih odnosa moći u odnose saradnje, u kojima svi učesnici imaju moć i motivaciju da kreiraju promene u svojim životima i društvenim situacijama (str.15). Ovo nije nova ideja. Djui (Dewey, 1916) je pre skoro jednog veka istakao da "svi članovi grupe moraju

da imaju jednake mogućnosti da primaju i uzimaju od drugih...Inače, isti uticaji od jednih stvaraju robove, a od drugih gospodare..." (str.84).

Kada je posao asistenta u učionici samo da pomažu učitelju, njihova sposobnost da budu i učitelji i vođe nije priznata; ovo nije samo ponižavajuće za njih, već je i njihova sposobnost da pomognu učenicima, školi i zajednici u velikoj meri smanjena.

Studija slučaja u Slovačkoj

Ideja da romski asistenti postanu ravnopravni partneri učiteljima je bio faktor koji je doprineo uspehu Inicijative specijalnih romskih škola (Roma Special Schools Initiative) Korak Po Korak (KPK) u Slovačkoj. Romski asistenti su zaposleni u učionicama sa namerom da postignuća dece romske nacionalnosti podignu do nivoa propisanog plana i programa. Projekat je realizovan kao eksperiment u pet učionica specijalnih škola gde 92% čine deca romske nacionalnosti. Projekat je započet na osnovu hipoteze da je većina dece romske nacionalnosti pogrešno smeštena u škole za decu sa specijalnim potrebama: da većina njih nema mentalne nedostatke i da većina dece romske nacionalnosti kada ima odgovarajuće uslove za učenje, ima kapacitete da dostigne vladajuće standarde (Rona S. i Lee,L.,2001.). U Slovačkoj se ova pretpostavka pokazala tačnom kod 78% učenika iz ovih pet učionica, koji su uspeli da polože testove sa 75% i više uspešnosti, po opšteprihvaćenim kriterijumima i standardima (NSD izveštaj o istraživanju,2001.).

Postojalo je pet elemenata programa koji su doprineli uspešnosti učenika: korišćenje plana i programa za osnovne škole umesto plana i programa za specijalno obrazovanje, Korak Po Korak metodologija, korišćenje odgovarajuće metodologije za učenike koji prate nastavu na jeziku koji im nije maternji, radionice obrazovanja protiv predrasuda za školski kolektiv i «uvođenje» romskog asistenta u svako odeljenje.

Promocija romskih asistenata u obrazovnom sistemu Slovačke i ponovno definisanje njihove uloge predstavlja cilj NSD od 1994. godine. Prvi korak je bilo

definisanje uloge i poslova asistenata. Sledeći indikatori vezani za posao su uspostavljeni (Koncokova,2000.): Romski asistent treba da:

- bude iz iste zajednice kao i njeni/njegovi učenici
- poznaje roditelje i druge članove zajednice svojih učenika i ispoljava entuzijazam za rad sa njima
- govori Romski
- poštuje i ceni običaje i tradiciju porodica romske nacionalnosti
- ima iskustva u radu sa decom
- učestvuje u obukama koje se odnose na Korak Po Korak metodologiju i obrazovanje protiv predrasuda
- bude aktivan učesnik u obrazovanju učenika u toku zvaničnog školskog dana i posleškolskih aktivnosti...

NDS Fondacija se zalagala da Ministarstvo rada prizna to zanimanje i da obezbedi kurseve i za romske asistente i za učitelje koji će s njima raditi. Napravljen je kurs od 150 sati teorije i prakse. Kurs je akreditovan u septembru 2001. i sada se pilotira u Slovačkoj.

Deo sadržaja kursa se bazira na iskustvu stečenom u KPK projektu romskih specijalnih škola. On uključuje, ne samo KPK metodologiju već i rad na istoriji, etnologiji i socijologiji Roma. U okviru kursa, radi se i na obrazovanju u zajednici i obrazovanju zajednice što uključuje snimanje potreba u zajednici i korišćenje postojećih resursa da bi se te potrebe zadovoljile. Od učesnika se očekuje i da rade projekte iz kojih će se razviti novi projekti koji bi pomogli da se zadovolje potrebe zajednice. Uključivanje učitelja u ovaj proces daje dodatnu vrednost ulozi asistenata u zajednici.

Novе uloge asistenata u slovačkom modelu

Istraživanje (Kamins 1989., Fajn 1991., Garsija 1998., Li, Bruk i Smit 1993.) je pokazalo da predavači koji se sami osećaju osnaženo imaju veća očekivanja od svojih učenika, a njihovi učenici razvijaju sposobnosti, samopouzdanje i

motivaciju da postignu uspeh u školi. U slovačkom modelu, osnaživanje romskih asistenata u nastavi realizovano je redefinisanjem njihovih uloga:

- 1) Pomoćnici učitelja zaduženi za male grupe u toku procesa kooperativnog učenja
- 2) Nastavnici koji osmišljavaju aktivnosti u cilju očuvanja i osnaživanja romske kulture
- 3) Zastupnici interesa porodica koji su uveli elemente porodične kulture u školu. Posrednici u potencijalnim sukobima između porodice i škole.

Prisustvo asistenata koji rade kao ko-instruktori, omogućava učiteljima da individualiziraju nastavu. U Slovačkoj akademski uspeh učenika zavisio je količine podučavanja i praktičnog rada u malim grupama koje međusobno sarađuju. Iako se način na koji su asistenti radili razlikovao od mesta do mesta, svi učenici su profitirali jer su imali dva učitelja. Na primer, u jednom mestu gde je rađen projekat, u jednom odeljenju, bila je grupa dece sa velikim poteškoćama u učenju. Učiteljica je odlučila da se posveti toj grupi dece zbog svog posebnog obrazovanja, a asistent je radio sa ostalim učenicima koji su mogli da prate predviđeni plan i program. U drugim odeljenjima, koja su bila sastavljena od dece sa sličnim sposobnostima, asistent i učitelj su podelili razred i radili kooperativne aktivnosti u manjim grupama.

Još nešto što su asistenti mogli da pruže kao podršku uspešnosti dece, je uvođenje romske kulture u učionice... U svim učionicama, asistent se postavljao kao stručnjak za romsku kulturu. Istraživanje je pokazalo da prisustvo specifične kulture može pozitivno da utiče na akademski uspeh (Rumbalt i Ima 1987., Hejs, Bahrut i Kesler 1991., Abi-Nadar 1993., Igoa 1995., Kamins 1996., Nieto 1996.). Svaki dan izdvajalo se vreme za pevanje, priče, likovno itd. To su bile aktivnosti koje je vodio asistent samostalno. Bilo je zanimljivo uočiti da, tokom tih aktivnosti, učitelj sprema užinu ili raspreda učionicu. Učitelji su koristili materijale koje su obezbedili asistenti i zajedno su planirali predavanja i aktivnosti iz čitanja, pisanja i matematike.

Kada je značaj uključivanja porodice u obrazovanje dece priznat i prihvaćen, asistent je dobio novu ulogu da poboljša komunikaciju između škole i kuće. Ukoliko je asistent u podređenom položaju, most između škole i kuće može da se sruši. Roditelji uviđaju da vladajuća kultura ne poštuje asistenta, pa zašto bi oni? Međutim, u Slovačkoj kada su roditelji i deca videli da asistenta (pripadnika njihove zajednice) uvažavaju kao člana školskog tima i da pri tome on/ona ima znanje koje može da prenese drugima, primećeno je veće uključivanje kako porodice, tako i zajednice. Na primer, u pilot učionicama je u proseku bilo 83 kontakata sa roditeljima, a u kontrolnim učionicama samo 8. (NSD Fondacija, 2001.)

Treba pomenuti da je uključivanje porodice u Slovačkoj prevazilazilo tradicionalne oblike sradnje, kao što je prisustvo na roditeljskim sastancima sastancima roditelja i učenika, pružanje pomoći deci oko domaćih zadatka. Jedna od studija (Frukter, Galeta i Vajt 1993.) je pokazala da kada su škole u velikoj meri posvećene premošćavanju jaza između porodične i školske kulture, tako što uvažavaju porodične vrednosti, jezik i kulturu i najnevoljniji roditelji počinju da se uključuju. Aktivnosti iz ove studije replicirao je jedan asistent koji je pozvao roditelje i članove zajednice da dođu u školu i pričaju priče, govore o istoriji zajednice i prezentuju druge aktivnosti u školi kao što su kuvanje i pravljenje predmeta.

Izvan školskog uspeha - Budućnost

Promenjena uloga asistenta ima pozitivan efekat ne samo na školski uspeh učenika, već i na celu zajednicu. Prema Evi Koncokovoj, direktoru KPK programa, profesionalni razvoj asistenata i učitelja motiviše ostatak osoblja da bude profesionalniji. Ona takođe misli da treba proširiti definiciju učenja sa učionice na celu zajednicu.

Tako asistent može da vrši pozitivan uticaj na celo okruženje, a ne samo na školu. Osnažujući asistenta koji potiče iz lokalne zajednice program takođe osnažuje i druge članove te zajednice.

Po Djuiju "jedne obrazujemo kao gospodare, a druge kao sluge", pa dominantna grupa može nedominantnu pretvoriti u robove zavisne od svojih gospodara onda kada jedino ona ima moć da rešava probleme. U Slovačkoj cilj je bio da se asistenti upoznaju sa sredstvima kojima raspolaže zajednica i koja su dostupna njenim članovima, kao i kako da razviju nove programe i resurse za zajednicu. Asistenti, a ne osobe iz dominantne grupe, postaju nosioci promene u svojim zajednicama. Održivost novih projekata raste jer dolaze iz zajednice, a ne spolja.

Da zaključimo, učenici, porodice, škole i zajednice će profitirati od redefinisanja uloge asistenta, moć će biti podeljena, umesto da pripada samo onima iz dominantne kulture.